

Analysis of the Relation between Self-Esteem and Values Held by Candidate Teachers

Münevver YILDIZ¹, Bülent DİLMAÇ², M. Engin DENİZ³

ABSTRACT. The purpose of the study is to investigate the relation between self-esteem and values held by candidate teachers. The model used for the research is relational survey model which is a subtype of general survey model. General survey model is based on screening all elements or a subset of elements within a domain in order to come to a judgment about the domain itself. Research workgroup is 1245 candidate teachers studying at S.U. Ahmet Kelesoglu Faculty of Education. The data acquisition tools used in the research are; Schwartz Value Inventory, which is developed by Schwartz in 1992 and contains 57 value statements and 10 sub dimensions [Schwartz & Boehnke, 2004]. Kusdil and Kagitcibasi (2000) adaptation is also applied. One other tool which was used is Self-Esteem Scale. This tool was developed by Aricak in 1999 and contains 32 items. According to the research results of self-esteem and values relations; a positive relation was observed for power, success, hedonism, self-direction, universalism, benevolence, conformity and security sub dimensions. No relation was observed for stimulation and traditionalism sub dimensions.

Key words: Value, Self Esteem, Teacher Candidates

Purpose and significance: The purpose of the study is to investigate the relation between self-esteem and values held by candidate teachers. Values is a topic of social sciences which studies existence of humanity, judgment of what is right, what is good or what is desired and the actions and behaviors which corresponds to these. People require knowing values in order to be able to feel that their behaviors are right, good and reasonable. This requires people to have a set of values as a basis for them to justify their rightfulness. People need targets to justify their actions and values to assess them.

Method: Model used for the research is relational survey model which is a subtype of general survey model. General survey model is based on screening all elements or a subset of elements within a domain, in order to come to a judgment about the domain itself. Using these methods, singular or relational screening can be done. Relational Survey Model aims to research the existence and/or the degree of a relation between two or more variables.

Results: It is observed that candidate teachers' self-esteem is positively related with their values, power, achievement, hedonism, self-direction, universalism, benevolence, conformity and security. From sub-dimensions of Adjective Based Personality Scale; neuroticism is positively related with power and negatively related with self-direction, universalism, benevolence, conformity and security values; extraversion is positively related with power, achievement, hedonism, stimulation, self direction, universalism, benevolence and security values; openness positively related with power, achievement, hedonism, stimulation, self direction, universalism, benevolence, conformity and security; agreeableness positively related with achievement, hedonism, stimulation, self direction, universalism, benevolence, traditionalism, conformity and security; conscientiousness positively related with power, achievement, universalism, benevolence, traditionalism, conformity and security.

Discussion and conclusion: According to the research results of self-esteem and values relations; a positive relation was observed for power, success, self-direction, universalism, benevolence, conformity and security sub dimensions. No relation was observed in stimulation and traditionalism sub dimensions. The sub dimensions of the values scale verify the self-esteem by 098. It has been observed that; the values owned, significantly explains self-esteem. The following sub dimensions significantly explain the self-esteem: power, success, hedonism, self-control, universalism, benevolence, conformity and security.

¹ Uzman, Kara Harp Okulu Sosyoloji Bölümü

² Doç. Dr. Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, bulentdilmac@konya.edu.tr

³ Prof. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, edeniz@yildiz.edu.tr

Öğretmen Adaylarının Sahip Oldukları Değerler İle Benlik Saygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Münevver YILDIZ⁴, Bülent DİLMAÇ⁵, M. Engin DENİZ⁶

ABSTRACT. Araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının sahip oldukları değerler ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma, genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkiyel tarama modelidir. Genel tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Araştırmanın çalışma grubunu, S.Ü. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 1245 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak; Schwartz Değerler Listesi: 1992 yılında Schwartz tarafından geliştirilen Schwartz Değerler Listesi 57 değer ifadesinden ve on alt boyuttan oluşmaktadır (Schwartz ve Boehnke, 2004). Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000), uyarlaması yapılmıştır. Bir diğer ölçüm aracıda, Benlik Saygısı Ölçeği, Arıca (1999) tarafından geliştirilen Benlik saygısı ölçeği 32 maddeden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; benlik saygılarının, sahip olduğu değerler ölçeğinin alt boyutları ile ilişkisine bakıldığında; sırasıyla güç, başarı, hazcılık, öz denetim, evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Benlik saygısı puanları ile değerler ölçeğinin uyarılma ve geleneksellik alt boyutlarında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Anahtar Sözcükler: Değer, Benlik Saygısı, Öğretmen Adayları

GİRİŞ

Değerler insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir. Sosyal bilimciler değerlerin insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu ifade eder. Bu çerçevede değerler toplumların oluşmasında ve gelişmesinde büyük bir öneme sahiptir. Değerler, sosyal yaşantıların ölçütlerini oluşturur. Bir davranış biçimini öbürüne tercih etmede değerler önemli bir rol üstlenmektedir. Başka bir bakış açıdan, değerler davranışların kaynaklarını oluşturduğu gibi ölçütlerini de belirler. Belirli bir davranışı oluşturmada etkin olan değer onun nasıl olduğuna da karar verir. Değerler bir kişinin veya sosyal grubun kabul ettiği standartlar, inançlar veya moral ilkeleridir Değerin sosyal ve kültürel biçimleri bireyleri farklı şekilde etkilemektedir. Bu açıdan bakıldığı zaman değerler ile insanlar arasındaki ilişki tek yönlü ve birebir değildir. Bu bağlamda değerleri insanların var olan veya yeniden kazanılan davranışlarıyla da ilişkilendirmek mümkün olacaktır. Değerler bireyin düşünce, tutum, davranış ve yapıtlarında birer ölçüt olarak ortaya çıkar ve toplumsal bütünselliğini ayırmaz bir ögesini oluşturur (Dilmaç, Deniz ve Deniz, 2009; Sarı, 2005).

Değerler; insanlık varlığının, neyin doğru, neyin iyi veya neyin arzulanan olduğunu ve bunları karşılayan hareket ve davranışların neler olduğu konusunda kabaca sınırları çizilmiş sosyal bilimler arasında bir çalışma konusudur. Ancak George Kelly (1955)'nin görüşlerini takip ederek, neyin iyi, neyin doğru yada neyin arzulanan olduğunu, sadece, neyin kötü, neyin yanlış yada neyin arzulanan olmadığını kavrayabilen anlar. (Akt. Simmons, 1999). İnsanlar davranışlarının doğru iyi ve haklı olduğunu hissedebilmek için değerlere ihtiyaç duyarlar. Bu insanların bir değerler çerçevesine sahip olmasını gerektirir ki, bu kendi davranışlarını

⁴ Uzman, Kara Harp Okulu Sosyoloji Bölümü

⁵ Doç. Dr. Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, bulentdilmac@konya.edu.tr

⁶ Prof. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, edeniz@yildiz.edu.tr

değerlendirmede ve haklılıklarının temelini şekillendirmede bir ölçüt olsun. İnsanlar eylemlerini mantıklı kılmak için hedeflere ve onları değerlendirebilmek için değerlere ihtiyaç duyarlar. (Ruyter, 2002). Değerler; arzular, aktarılabilen-durumsal hedefler ve bir kişi yada grubun hayatında rehberlik eden ilkelerdeki önemin çeşitliliği olarak tanımlanabilir. İnsanlar gerçekleri ve değerleri ayırır. Başka bir görüş ise; her insan değerleri taşıyor şeklindedir. Ayrıca değerler, zihindeki ön kavramları şekillendirir. (Hansson, Carey, Kjartansson, 2010). Literatüre baktığımızda Schwartz ve Bilsky (1987) değerlerin konsept tanımını 5 formal özellikle tanımlamışlardır: Değerler; a) konseptler yada inançlardır. b) motivasyon unsurlarıdır; bunlar arzulanan hedeflerin, olayların, politikaların ve hareketlerin seçilmesi ve değerlendirilmesindeki standartlar ve kriterlerdir. c) belirli hareket ve durumların özeti. d) davranışlara göre daha az ve merkezi kişiselliklerdir. e) hiyerarşik öneme göre kişiye yapılması söylenen şeylerdir (Akt. Lönnqvist; Verkasalo; Helkama; Andreyeva; Bezmenova; Rattazzi; Nitt; Stetsenko, 2009). Hansson, Carey ve Kjartansson (2010), insanların değerleri; hayatta bazı anlamları ve sebepleri tanımlamak için çeşitli bağlamlarda kullandıklarını ifade etmişlerdir. Carr ve Landon, (1999) ise değerleri, genellikle gelenekler, görenekler, uygulamalar, hedefler, beklentiler, idealler, bağlılıklar, hırslar, taahhütler, önyargılar olarak ifade etmektedir. Ruyter, (2002) de; insanların deneyimlerini ve hayatını anlamlı ve değerli hale getirmek için bir değerler çerçevesine ihtiyacı olduğunu ifade etmektedir. Stein (1985) değerleri kendini tanımlama olarak tarif etmektedir. Değerin kişinin kendine yönelik atıflarından başka nesnel bir yönü de bulunmaktadır. Nesnel yönü ile değer maddi ve manevi gibi iki yönden ele alınabilir. Bazı yönden değerler arzu ve onur gibi soyutlamalara benzer (Akt. Hansson, Carey, Kjartansson, 2010). Bireylerin benlik gelişimleri ile birlikte ahlaki gelişim düzeyleri bireyin içinde bulunduğu toplumunun değer yargılarını edinmesine ve içinde bulunan toplumun uyumlu bir bireyi haline gelmesine önemli katkı sağlar (Özden, 1997). Bu bağlamda değerler insan yaşamında önemli bir role sahiptir (Bacanlı, 1999; 2002; Doğanay, 2006 ve Agle & Caldwell, 1999). Değer, aynı zamanda bireyin kendi yaşamında neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusundaki geliştirdiği inançları, arzu edilen ve edilmeyen yargılarımız olarak ele alınabilir. Bir anlamda yaşamı daha saygın kılmak için oluşturulan yargılar olarak da ifade edilebilir (Robbins, 1993; Özbay, 2004; Halstead & Taylor, 2000). Bu bağlamda da karşımıza bireyin, benlik saygısı ile karşı karşıya kalırız.

Kişinin fiziksel, ruhsal, sosyal ve duygusal özellikleri, istekleri ve başarıları hakkındaki inançlarının toplamı benlik kavramını oluşturur. Bir başka deyişle benlik kavramı, bireyin kendini algılamasına ve değerlendirmesine ilişkin geliştirdiği görüşler olarak tanımlanabilir. Bireyin kendisi hakkındaki değerlendirmeleri gerçek benliğini oluşturur. Benlik bireyin kendine bakışından oluşmakta ve bireyin davranışını tespit eden değerlerin, amaçların ve ideallerin bir organizasyonu olarak da tanımlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2006; Özkardeş, 2006). Benlik saygısı muhtemelen psikolojinin en merkezi yapılarından biridir. Ancak benlik saygısıyla ilgili yapılan birçok tanımlar, alınan tedbirler, modeller ve teoriler nedeniyle benlik saygısının tanımlanmasında tam bir fikir birliği sağlanamamıştır. Bu tema altındaki kavramlarda benlik saygısı; genellikle insanların değerlendirmede kullandığı ya tutum ya onun doğruları ya da onun benliğidir (Lönnqvist, Verkasalo, Helkama, Andreyeva, Bezmenova, Rattazzi, Nitt, Stetsenko, 2009). Benedek ve Brown (1997), benlik saygısını, bir kişinin yetenekleri, kendisi ve diğer kişilere verdiği değer, kendine güvenme, güçlüklerin üstesinden gelebilme ve başkalarına saygı gibi konularda hissettikleri ve düşündüklerinin toplamıdır. Çocukluk çağında benlik saygısını geliştirmiş olan kişiler, yetişkin olduklarında kendi hayatlarına yön verebilirler. Bu kişiler kim olduklarının bilincinde olarak insanlarla ilişki kurarlar. Her şeye olumlu yaklaşırlar ve hayatlarının bir amacı vardır. Başka bir tanımlamada da İnanç (1997)' a göre benlik saygısı, bireyin benlik kavramının önemli bir parçasıdır. Benlik kavramı ve benlik saygısı arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Benlik kavramı bireyin kendini algılayış tarzı, yaşamında yerine getirdiği rollere ilişkin kendini nasıl gördüğünü ifade ederken; benlik saygısı, kişinin kendisi ile ilgili olarak duygu ve düşüncelerini içermektedir. Benlik saygısı, kişinin kendisiyle barışıklığının bir uzantısıdır. Benlik saygısı insanın kendini ve sınırlarını olduğu gibi kabul etmesi ve bundan hoşnut olmasıyla ilgilidir. Adler (2003)'e göre benlik saygısı aşağılık duygusundan üstünlük duygusuna geçişi temsil eder. Ona göre benlik saygısının gelişiminde, organ eksikliği, çeşitli hastalıklar, aile içindeki durum ve doğum sırası, sosyal ilişkilerde reddedilme gibi olaylar etkili olup, benlik saygısında onaylamalara yol açmaktadır. Benlik saygısı, kişiliğin önemli bir boyutu ve olumlu bir kişilik özelliği olarak kabul edilirken; bireyin toplum içinde davranışlarını etkileyen olaylar karşısında vereceği tepkileri belirleyen, kendini yetenekli, önemli, başarılı, değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevilmeye değer olarak algılama derecesi şeklinde tanımlanmakla; bireyin kendini olduğu gibi, gördüğü gibi kabullenmeye, özüne güvenmeyi sağlayan olumlu bir ruh halidir. Benlik kavramının yanlış düşünüldüğü durumlarda benlik saygısı da gerçekçi olamaz (Bilgin, 2001). Kişilerarası ilişkiler ile benlik saygısının ilişkisi araştırıldığında ise, düşük benlik saygısı olan bireylerin yüksek benlik saygısı olanlara göre, başkalarından gelen olumlu değerlendirmelere daha hoşnutsuzlukla, olumsuz değerlendirmelere daha hoşnutsuzlukla tepki verdikleri görülmektedir. Jones (1973) 'e göre bu durum düşük benlik saygısı olanların narsistik gereksinimler nedeniyle başkaları tarafından onay ve kabul gördüklerinde yüksek benlik saygısı olanlara göre, daha çok haz duymaları ve onay görmediklerinde daha çok engellenme hissetmeleriyle ilgilidir (Akt: Satılmış, 1988). Shrauger (1980) yüksek benlik saygısı olanların başarı geribildirimi (feedback) alınca kişiler arası ilişkilerde daha yüksek performans gösterdiklerini; düşük benlik saygısı olanların ise başarısızlık geri bildiriminden sonra ilişkilerde daha kötü performans gösterdiklerini belirtmektedir (Akt: Satılmış, 1988). Bu bağlamda araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının sahip oldukları değerler ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkisel tarama modelidir. Genel tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Genel tarama modelleri ile tekil ya da ilişkisel taramalar yapılabilir. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2008).

Çalışma Evreni -Örnekleme

Araştırmanın çalışma grubunu, 2010–2011 Eğitim-Öğretim yılında Konya da yer alan bir eğitim fakültesinde yer alan farklı, bölüm ve sınıflarında eğitim görmekte olan öğrencilerden tesadüfi küme örnekleme yöntemi seçilmiştir. Çalışma grubu, 367' si erkek, 878' si kız olan ve yaşları 16 ile 32 arasında olup yaş ortalaması 20.56 (ss: 2.18) olan toplam 1245 öğretmen adayından oluşmaktadır.

Schwartz Değerler Listesi

Schwartz Değerler Listesi: 1992 yılında Schwartz tarafından geliştirilen Schwartz Değerler Listesi 57 değer ifadesinden ve on alt boyuttan oluşmaktadır (Schwartz ve Boehnke, 2004). Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan çalışmada ana boyut ve değer tipleri ile her bir değer tipi içerisinde yer alan değerlerle ilgili olarak kullanılan Türkçe adlandırmalar esas alınmıştır. Değerler üç sosyal psikoloji uzmanının ortak çalışmasıyla İngilizceden Türkçeye

çevrilmiştir. Denekler toplam 57 değeri ve yanlarında parantez içinde verilmiş olan açıklamaları okuduktan sonra her birini kendi hayatlarını yönlendiren bir ilke olmaları açısından taşıdıklara öneme göre 1 (ilkelerime ters düşer) ile 7 (en üst düzeyde önemlidir) arasında değişen bir ölçek üzerinde değerlendirmişlerdir. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan çalışmada değer tipleri için güvenilirlik katsayıları .51 - .77, değer grupları için .77 - .83 arasında değişmekte olup bu katsayılar evrensellik için .77, yardımseverlik (iyilikseverlik) için .76, hazcılık için .54, güç için .75, başarı için .66, uyarılma için .70, özyönelim (özyönelim) için .69, geleneksellik için .63, uyma için .51 ve güvenlik için .59 olarak bulunmuştur. Ayrıca ana değer grupları iç tutarlılık analiz sonuçlarına baktığımızda; muhafazakârlık grubu için .80, yeniliğe açıklık değer grubu için .81, özaşkınlık değer grubu için .81, özgenişletim değer grubu için .84 olarak hesaplanmıştır.

Benlik Saygısı Ölçeği:

Benlik Saygısı Ölçeği: Arıca (1999) tarafından geliştirilen Benlik saygısı ölçeği 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçek “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden birinin işaretlenmesine dayalı beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin güvenilirlik hesaplamalarında Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve test tekrarı tekniklerinden yararlanılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .90 ($n=152$, $p<.001$) ve test tekrar test güvenilirlik katsayısı .70 olarak hesaplanmıştır ($n=92$, $p<.001$). Ölçeğin geçerlik çalışmalarında uzman görüşüne başvurulmuş dokuz farklı üniversiteden 34 uzmanın görüşüne başvurulmuş ve bu doğrultuda ölçeğin maddeleri yeniden düzenlenmiştir. Ölçeğin benzer ölçeklerle geçerlik katsayısının belirlenmesinde Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmış ölçekler arasındaki ilişki .69 ($n=92$, $p<.001$) olarak bulunmuştur. Ölçek 32 ile 160 arasında puan vermekte olup puanların yükselmesi benlik saygısının arttığını göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada veri toplama araçlarından elde edilen veriler SPSS 18.00 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öğretmen Adaylarının Benlik Saygısı Düzeyleri ile sahip oldukları değerlere göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Tekniği uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının sahip olduğu değerlerin benlik saygılarına varyansı ne kadar yordadığını ortaya koymak için Çoklu Regresyon Analizi Tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerinde yer alan sorulara yanıt aramak için yapılan istatistik işlemleri sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi görmek ve yorumlamalara ve regresyon analizine katkıda bulunmak amacıyla korelasyon analizine yer verilmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde benlik saygısı ölçeği puanları ile değerler ölçeğinin alt boyutlarından güç alt boyutu arasında ($r=.077$, $p<.01$), başarı ($r=.206$, $p<.01$), hazcılık ($r=.141$, $p<.01$), öz denetim ($r=.220$, $p<.05$), evrensellik ($r=.175$, $p<.01$), yardımseverlik ($r=.227$, $p<.01$), uyum ($r=.188$, $p<.01$) ve güvenlik ($r=.208$, $p<.01$) puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Benlik saygısı puanları ile değerler ölçeğinin uyarılma ve geleneksellik alt boyutlarında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

	Güç	Başarı	Hazcılık	Uyarılma	Öz Denetim
Benlik Saygısı	.077**	.206**	.141**	.053	.220**
	Evrensellik	Yardımseverlik	Geleneksellik	Uyum	Güvenlik
Benlik Saygısı	.175**	.227**	.039	.188**	.208**

** $p < .01$

Tablo 2. Benlik Saygısı

Benlik Saygısı	<i>R</i>	<i>R</i> ²	<i>R</i> ² _{ch}	<i>F</i>	<i>Df</i>	<i>B</i>	β	<i>T</i>	<i>P</i>
(Constant)	,314 ^a	,098	,091	13,481	10/1244	85.349		18,599	,000 ^a
Güç						-,223	-,059	-1,665	,096
Başarı						,384	,091	2,091	,037
Hazcılık						,439	,084	2,266	,009
Uyarılma						-,227	-,045	-1,376	,169
Özdenetim						,398	,114	2,697	,003
Evrensellik						-,027	-,010	-2,230	,818
Yardımseverlik						,387	,158	3,498	,000
Geleneksellik						-,689	-,189	-5,167	,000
Uyum						,398	,075	1,792	,073
Güvenlik						,147	-,043	,937	,349

a. Predictors: (Constant), Güvenlik, Uyarılma, Geleneksellik, Hazcılık, Başarı, Güç, Uyum, Evrensellik, Özdenetim, Yardımseverlik

b. Dependent Variable: benlik saygısı

Tablo 2 den anlaşıldığı üzere regresyon analiz sonuçlarına göre, değerler ölçeği alt boyutları, benlik saygısını ,098 düzeyinde açıklamaktadır. Yani değerler ölçeğinin alt boyutlarının benlik saygısını açıklama gücü ,098 dir. Her ne kadar bu değer yüksek sayılmayacak düzeyde olsa da =0.01 manidardır. (F=13,481). Bu durum benlik saygısına ilişkin değişkenliğin ,098 değerler ölçeğinin alt boyutlarından kaynaklanırken geri kalanın araştırmaya dahil edilmeyen değişkenlerden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca değerler ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde, başarı, hazcılık, öz denetim, yardımseverlik ve geleneksellik alt boyutları benlik saygısını manidar şekilde açıklamakta ($t=2,091$; $t=2,266$; $t=2,697$; $t=3,498$; $t=-,5.167$), diğer alt boyutları ise açıklamamaktadır.

TARTIŞMA

Öğretmen adaylarının benlik saygılarının, sahip olduğu değerler ölçeğinin alt boyutları ile ilişkisine bakıldığında; sırasıyla güç, başarı, hazcılık, öz denetim, evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Benlik saygısı puanları ile değerler ölçeğinin uyarılma ve geleneksellik alt boyutlarında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Benlik saygısı bir kişinin yetenekleri, kendisi ve diğer kişilere verdiği değer, kendine güvenme, güçlüklerin üstesinden gelebilme ve başkalarına saygı gibi konularda hissettikleri ve düşündüklerinin toplamı anlamlarına gelmektedir. Lönnqvist; Verkasalo; Helkama; Andreyeva; Bezmenova; Rattazzi; Nitt; Stetsenko (2009)'nun benlik saygısı ve değerler arasındaki ilişkinin araştırıldığı “çalışma, Finlandiya, Rusya, İsviçre, İtalya ve Estonya'dan 14 alt kültürden ön örneklem grubu, lise öğrencileri ve yetişkinlerden oluşmaktadır. Lönnqvist; Verkasalo; Helkama; Andreyeva; Bezmenova; Rattazzi; Nitt; Stetsenko (2009)'nun araştırmasının sonuçları, araştırma sonuçlarıyla karşılaştırıldığında; benlik saygısı ile kendini geliştirme değerleri (güç, başarı) ve değişime açıklık değerleri (öz denetim, hazcılık) arasında olumlu ilişkiler bulunması araştırmanın bulgularıyla uyumludur. Fakat kendini aşma değerleri (evrensellik, yardımseverlik) ve koruma değerleri (geleneksellik) arasında olumsuz yönde ilişkiler olduğuna dair bulguları araştırma bulguları ile çelişmektedir Bunun sebebi çalışmaların yapıldığı kültürel farklılıklar olabilir. Finlandiya, Rusya, İsviçre, İtalya ve Estonya gibi bireyselci kültürleri temsil eden katılımcıların aksine toplulukçu kültürü temsil eden katılımcıların olduğu çalışmamızda Schwartz'ın muhafazakarlık değer boyutunu temsil eden uyum (itaatkârlık, kibarlık, aileye ve yaşlılara saygılı olma, özdisiplinli) ve güvenlik(aidiyet duygusu, toplumsal düzen, aile güvenliği) değerleri ile öz aşkınlık değer boyutunu temsil eden evrensellik (geniş görüşlü, toplumsal adalet, esitlik, barış içinde bir dünya), yardımseverlik (yardımsever, onurlu, affedici, sadık, sorumlu) ile benlik saygısı arasında olumlu ilişkiler bulunması manidardır. Bu sonuca göre araştırma sonuçları bu araştırma sonuçlarını kısmen desteklemektedir. Lönnqvist; Verkasalo; Helkama; Andreyeva; Bezmenova; Rattazzi; Nitt; Stetsenko (2009)'nun çalışma yaptıkları grupta kişisel değerler ile baskın çevresel değerler arasındaki uyumluluk benlik saygısı ile ilişkilendirilmiştir. Bu kişisel değerler ile baskın çevresel değerlerin önemli olduğu düşünülen toplumlarda başarı ve evrenselliğin benlik saygısı ile daha güçlü ve pozitif yönde ilişkilendirildiği, kişisel değerler ile baskın çevresel değerlerin daha az önemli olduğu toplumlarda ise öz denetim ve hazcılığın benlik saygısı ile daha güçlü ve pozitif yönde ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu gruplardan sonuç olarak yorumlanan; kültürel olarak önemli görülen hedeflerin benlik saygısını yükselttiği öne sürülebilir fakat yüksek benlik saygısına sosyal olarak daha az arzulanan hedeflerin elde edilmesiyle de ulaşılabilir.

Feather (1991) yüksek okul ve psikoloji öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada bu öğrencilerin her ikisinde de yüksek benlik saygısını yetkinlik, öz yönelim ve başarı ile ilgili alanlardaki değerlerin önemine bağlı olduğunu söyler. Feather bu bağlantıyı bireyci kültürlerdeki sosyalleşme sürecine atfeder. Feather'in yaptığı bu çalışma araştırmanın, benlik saygısı ile güç, başarı, özdenetim değerleri arasında bulduğumuz olumlu ilişkiler bakımından desteklemektedir. Bilsky ve Schwartz (1994). Sagi ve Schwartz (2000) insanların hedeflerine ulaşmasına yönelik değerlerin yönlendirilmesindeki önemin büyüme ihtiyaçlarını temsil eden bu değerlerle arttığını savunur. Yani büyüme ihtiyaçlarını temsil eden değer türleri için daha fazla önem atfederek ilgili hedefleri gerçekleştirmeyi savunur. Benlik saygısını yükseltmek için de bir hedefi gerçekleştirme gösterilmiştir. Bu, yüksek benlik saygısının temellerinin büyüme ihtiyaçlarına daha çok önem atfedilmesinden kaynaklanıyor olabilir anlamına geliyor. Öncelikle büyüme ihtiyaçlarını temsil eden değer türleri; öz yönelim, evrensellik, yardımseverlik, başarı ve uyarılmadır (Akt. Lönnqvist, Verkasalo, Helkama, Andreyeva, Bezmenova, Rattazzi, Nitt, Stetsenko, 2009). Araştırmanın sonuçları, benlik saygısı ile öz denetim, evrensellik, yardımseverlik ve başarı değerleriyle ilgili elde ettiğimiz sonuçlar bakımından araştırma bulgularını desteklemektedir. Sagiv, Roccas, Hazan (2004) gelenek değerlerinin önemli olduğu düşünülen toplumlarda gelenek değerleri ile benlik saygısını pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır (Akt. Lönnqvist, Verkasalo, Helkama,

Andreyeva, Bezmenova, Rattazzi, Nitt, Stetsenko, 2009). Bu araştırmanın sonuçları, gelenek değerlerini temsil ettiği düşünülen yardımseverlik, uyum ve güvenlik değerleri ile benlik saygısı arasında pozitif ilişkiler olması bakımından araştırma bulgularını desteklemektedir.

Değerler ölçeği alt boyutları, benlik saygısını , 098 yordamaktadır. Sahip olunan değerlerin benlik saygısını manidar düzeyde açıkladığı bulunmuştur. Benlik saygısını değerler ölçeği alt boyutlarından hangilerinin yordadığına ilişkin sonuçlara bakıldığında, başarı, hazcılık, öz denetim, yardımseverlik ve geleneksellik alt boyutları benlik saygısını manidar şekilde açıklamakta, diğer alt boyutları ise açıklamamaktadır. Goodwin, Costa ve Adonu (2004)'un üniversite öğrencilerinin algılanan ve alınan sosyal destekleriyle, değerleri arasındaki ilişkinin sınındığı bir çalışmada, Schwartz'ın değerler cetvelinde yer alan değerler esas alınmıştır ve algılanan ve alınan sosyal destek ile değerler arasında anlamlı ilişkiler sınınmıştır. Araştırma sonucunda, değer boyutları ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı ilişki elde edilmiştir. "Uyarılım" (cesaretli olma ve heyecanlı bir yaşam değerleri), "hazcılık" (zevk ve mutluluk), "yardımseverlik" (dürüstlük, bağışlayıcılık, yardımseverlik, sorumluluk sahibi olma, gerçek dostluk, olgun sevgi) değer boyutları, "pozitif değer boyutları" olarak kabul edilerek algılanan sosyal desteğin anlamlı bir yordayıcısı olarak belirlenmiştir. Buna rağmen "evrenselcilik" değer boyutu ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. "Geleneksellik", "güvenlik" ve "uyuma" değerleri ise "eksik değer boyutları" olarak kabul edilerek algılanan sosyal destek ile bu değer boyutları negatif ilişki sergilemiştir. Buna karşın, "güç" değer boyutuyla algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Araştırmada algılanan sosyal destek ile alınan sosyal destek arasında pozitif fakat orta derecede bir ilişki elde edilmiştir. Değer boyutlarının toplamı ile algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı ilişki elde edilmiş; yapılan regresyon analizinde değerler, bir yordayıcı olarak sosyal destek ve kendine saygı değişkenlerini bir arada anlamlı düzeyde yordayabilmiştir. Buna karşın, değer boyutlarının kendine saygıyı doğrudan anlamlı olarak yordayamadığı bulunmuştur. Buna benzer olarak, değer boyutlarının alınan sosyal desteği de anlamlı biçimde yordayamadığı görülmüştür. Alınan sosyal destek ile kendine saygı arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir; ancak bu ilişki algılanan sosyal destek ile kendine saygı arasındaki ilişkiden daha güçsüzdür. Sosyal destek kontrol edildiğinde ise değer boyutları ile kendine saygı arasında anlamlı bir ilişki elde edilmemiştir (Goodwin, Costa ve Adonu, 2004). Goodwin, Costa ve Adonu (2004)'nun araştırma sonuçlarında, değerler, kendine saygı değişkenini yordayamamasına rağmen, bu çalışmada değerlerin ayrı ayrı benlik saygısı değişkeni ile ilişkileri sınındığında, benlik saygısı ile anlamlı ilişkiye sahip değerler elde edilmiştir. Ayrıca Goodwin, Costa ve Adonu (2004)'nun çalışmasında değişken olan sosyal destek değişkeninin, bu çalışmada "yardımseverlik" değerinin kapsamına girdiği düşünüldüğünden; bu çalışmada benlik saygısı ile yardımseverlik değeri arasında anlamlı ilişki elde edilmesi, Goodwin, Costa ve Adonu (2004)'nun çalışmasının, araştırmanın sonuçlarını kısmen desteklediğini göstermektedir. Bu araştırma sonucunda görülmektedir ki, buna benzer araştırma konularında yapılacak araştırmalar alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2003). *İnsan Doğasını Anlamak*. İzmir: İly Matbaası.
- Agle, B.R. ve Caldwell, C.B.(1999). Understanding Research on Values in Business. *Business&Society*, Vol. 38. No. 3. 326-387.
- Arıcak, O.T. (1999). Öğretmen Adaylarının Benlik Saygısı ve Mesleki Benlik Saygılarının Geliştirilmesine Yönelik bir Grupla Psikolojik Danışma Uygulaması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 11, 22.
- Bacanlı, H. (1999). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik Kavram Analizleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Benedek, P. E., Brown, F. C., (Çvr:Serap Katlan). (1997). *Boşanma Ve Çocuğunuz*. Ankara: Hyb Yayıncılık.

- Bilgin, Ş. (2001). *Ergenlerde Kaygı İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişki*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bilsky, W., & Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. *European Journal of Personality*, 8, 163-181. Bond,
- Dilmaç, B., Deniz, M. & Deniz, M.E. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Öz- Anlayışları İle Değer Tercihlerinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 7 (18), 9-24.
- Carr, D. ve Landon, J. (1999). 'Teachers and Schools as Agencies of Values Education: reflections on teachers' perceptions Part Two: the hidden curriculum'. *Journal of Beliefs & Values*, 20(1), 21-29.
- Doğanay, A.(2006). *Değerler Eğitimi. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi "Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. (Ed. C. Öztürk). Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Feather, N.T. (1991). Human Values, Global Self-Esteem, and Belief in a Just World. *Journal of Personality*, 59(1), 83-107.
- Halstead, J.M., ve Taylor, M.J.(2000). Learning and Teaching About Values: A Review of Recent Research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Hansson, T.; Carey, G.; Kjartansson, R., (2010) A Multiple Software Approach to Understanding Values. *Journal of Beliefs & Values*, 31(3), 283-298.
- İnanç, N. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Karasar, N.(2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi
- Kulaksızoğlu, A. (2006). *Ergenlik Psikolojisi* (8.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuşdil, M.E. and Kağıtçıbaşı, Ç.(2000). Türk öğretmenlerin değerler yönelimi ve Schwartz değer kuramı. [Values Tendency of Turkish Teachers and Schwartz Theory of Values] *Türk Psikoloji Dergisi, [Turkish Journal of Psychology]* 15(45), 59-76.
- Lönnqvist, J. E., Verkasalo, M., Helkama, K., Andreyeva, G. M., Bezmenova, I., Rattazzi, A. M., Nitt, T., Stetsenko, A. (2009). European Journal of Social Psychology *Eur. J. Soc. Psychol.* 39, 40–51
- Simmons, C. (1999). A Comparative Study of Educational and Cultural Determinants of Adolescent Values. *Journal of Beliefs & Values*, 20(2), 208-218
- Robbins, A. (1993). *Sınırsız Güç*, (Çev: Değirmenci M.), İstanbul, İnkılap Kitapevi Yayını.
- Ruyter, D. J. (2002). The Right to Meaningful Education: The Role of Values And Beliefs. *Journal of Beliefs & Values*, 23(1), 33-42
- Özbay, Y. (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi: Kuram-Araştırma-Uygulama*. Ankara: Öğreti Yayınevi.
- Özden, M. S. (2007). *20-24 Yaş Arası Üniversite Öğrencilerinin ve Nevrotik Öğrencilerin Değerler Açısından Karşılaştırılması*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Özkardeş, O. G. (2006). *Baba Ve Çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sagiv, L., & Schwartz, S. H. (2000). Value priorities and subjective well-being: Direct relations and congruity effects. *European Journal of Social Psychology*, 30, 177-198.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Satılmış, G. (1988). *Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerde Benlik Saygısı*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Schwartz, S.H., Bilsky, W (1987). Toward A Psychological Structure Ofhuman Values. *Journal Of Personality And Social Psychology*. 53, 550-562.
- Schwartz, S.H. and Boehnke, K. (2004). Evaluating the structure of human values with confirmatory factor analysis. *Journal of Research in Personality*, 38, 230–255.
- Satılmış, G. (1988). *Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerde Benlik Saygısı*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Simmons, C. (1999). A Comparative Study of Educational and Cultural Determinants of Adolescent Values. *Journal of Beliefs & Values*, 20(2), 208-218